

УДК: 378.02:54

ORCID ID 0009-0000-0983-4181

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASASI KADRLARINING SALOHIYATINI BOSHQARISH VOSITASI SIFATIDA BOLALAR BOG'CHASIDA USLUBIY ISHLARNI TASHKIL ETISH

Jumanov Axmadjon Mirzaevich,
KU Pedagogika va psixologiya kafedrasi
dotsenti p.f.f.d., PhD; axmadjonjumanov@gmail.com
Rashidova Dilafrō'z Odiljonovna,
KU magistranti.

Annotatsiya. Ushbu maqola maktabgacha ta'lim muassasasi (maktabgacha ta'lim muassasasi) kadrlarining salohiyatini boshqarish muammosiga bag'ishlangan. O'qituvchilar o'zlarining qobiliyatlarini rivojlantirish istagi va motivatsiyasiga ega bo'maganligi sababli maktabgacha ta'lim muassasasi kadrlarining salohiyatini rivojlantirishni tashkil etish va boshqarish zarurati tug'iladi. Buning uchun maktabgacha ta'lim muassasasi kadrlarining salohiyatini rivojlantirishning asosiy vositasi sifatida maktabgacha ta'lim o'qituvchilarining kasbiy mahoratini oshirish uslubiy masalalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: kadrlarni boshqarish; kadrlar salohiyatini rivojlantirish; maktabgacha ta'lim muassasalari; uslubiy ishlar; kasbiy vakolatlar; davlat ta'lim standarti; kasbiy standartlar.

ОРГАНИЗАЦИЯ МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ В ДЕТСКОМ САДУ КАК СРЕДСТВА УПРАВЛЕНИЯ ПОТЕНЦИАЛОМ ПЕРСОНАЛА ДООУ

Аннотация. Данная статья посвящена проблеме управления кадровым потенциалом ДООУ (ДООУ). В связи с отсутствием у педагогов желания и мотивации к развитию своих способностей возникает необходимость организации и управления развитием потенциала персонала ДООУ. Для этого рассматриваются методические вопросы повышения профессионального мастерства педагогов ДООУ как основного средства развития кадрового потенциала ДООУ.

Ключевые слова: Управление персоналом; развитие кадрового потенциала; дошкольные образовательные учреждения; методическая работа; профессиональные компетенции; государственный образовательный стандарт; профессиональные стандарты.

ORGANIZATION OF METHODOICAL WORK IN KINDERGARTEN AS A MEANS OF MANAGING THE POTENTIAL OF PRESCHOOL STAFF

Annotation. This article is devoted to the problem of managing the human potential of the Preschool Educational Institution (DOW). Due to the lack of desire and motivation among teachers to develop their abilities, it becomes necessary to organize and manage the development of the potential of preschool staff. For this purpose, methodological issues of improving the professional skills of preschool teachers are considered as the main means of developing the human potential of preschool institutions.

Keywords: Personnel management; development of human resources; preschool educational institutions; methodical work; professional competencies; state educational standard; professional standards.

Kirish. Bolalar bog‘chasi ta’lim muassasasi o‘z faoliyatida o‘quvchilarni rivojlantirish va tarbiyalashda muhim rol o‘ynaydi. Bu jarayonda ta’lim tizimida ishtirok etayotgan pedagoglarning salohiyati, ularning professional kompetensiyalari va uslublari katta ahamiyatga ega. Aynan maktabgacha ta’lim muassasasining xodimlari, o‘zlarining metodik, pedagogik va psixologik bilimlarini qo‘llab, ta’lim jarayonini samarali tashkil etishlari kerak. Uslubiy ishlar, pedagoglar o‘rtasida bilim almashish, o‘zaro tajriba almashish, yangi pedagogik texnologiyalarni o‘zlashtirish kabi omillar orqali bu jarayonni yanada takomillashtirish mumkin. Shu nuqtai nazardan, bolalar bog‘chasidagi uslubiy ishlarni tashkil etish — bu nafaqat pedagoglarning malakasini oshirish, balki ta’lim sifatini yaxshilash uchun ham zarur bo‘lgan vosita sifatida ko‘riladi. Uslubiy ishlar, pedagogik jarayonning samaradorligini ta’minlash, yangi metodikalar va texnologiyalarni joriy etishda, shuningdek, bolalar bilan ishlashda xatolardan o‘rganishga yordam beradigan muhim bosqichdir.

Maqolada bolalar bog‘chasida uslubiy ishlarning tashkil etilishining asosiy jihatlari va metodologik yondashuvlari tahlil qilinadi, bu ishlarning ta’lim jarayoniga qanday ta’sir ko‘rsatishi, shuningdek, maktabgacha ta’lim muassasasi kadrlarining salohiyatini boshqarishda qanday rol o‘ynashini ko‘rib chiqamiz.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Har qanday jamiyatning iqsodiy farovonligi va milliy xavf-xatarsiz rivojlanishi, eng avvalo, ta’limning rivojlanishiga bog‘liq. “Hozirgi vaqtda ta’limning asosiy vazifasi jamiyatning funktsional savodli, mustaqil va javob beradigan a’zosini shakllantirish, uning butun hayotini rivojlantirish va takomillashtirishga qodir” [1,72-bet].

Ijtimoiy jamiyatda ro‘y berayotgan kasb-hunar ta’lim jarayonlari va ta’lim sohasidagi kadrlarning salohiyatini rivojlantirish, shuningdek, ta’lim tashkilotlarining kadrlar salohiyatini boshqarish uchun yuqori talablarni qo‘yadi. Ta’lim tizimini uzoq muddatli isloh qilish mamlakatda ro‘y berayotgan ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va madaniy o‘zgarishlar bilan bog‘liq [2].

O‘zbekiston ta’lim tizimining konstruktiv rivojlanishini ta’minlaydigan resurslarni o‘rganish kadrlar salohiyatini boshqarishni ushbu jarayonda eng muhimlaridan biri deb atashga imkon beradi.

Ushbu maqola doirasida biz kadrlar salohiyatini mehnat resurslarining yuqori sifatli tavsifi sifatida ko‘rib chiqamiz, uning barcha sohalarida umumiy rivojlanish imkoniyatlarini aniqlaymiz. Maktabgacha ta’lim muassasasining kadrlar salohiyatini boshqarish deganda biz maktabgacha ta’lim muassasasining asosiy umumiy ta’lim dasturini amalga oshirish va samarali amalga oshirish maqsadida maktabgacha ta’lim o‘qituvchisining kasbiy mahoratini doimiy ravishda har tomonlama oshirishga qaratilgan tadbirlarni tashkil etishni tushunamiz. Pedagogik kadrlar tayyorlash o‘qituvchisining malaka darajasiga qo‘yiladigan zamonaviy talablar muammosi maktabgacha ta’lim muassasasida uslubiy ishlar doirasida boshqaruv choralari majmuasini tashkil etish bilan bevosita bog‘liq.

Ushbu muammoning dolzarbligi uning ilmiy-nazariy va ilmiy-uslubiy darajadagi holati bilan bog‘liq. Shunday qilib, birinchi pozitsiyadan boshlab, "maktabgacha ta’lim muassasalari o‘qituvchilarining kasbiy malakasi"ning eng muhim uslubining etarli darajada rivojlanmaganligi aniqlanadi.

Turli mualliflarning tadqiqotlari V. I. Baydenko [3], A. S. Belkin [4], N. D. Nikandrov [5], I. A. Zimnaya [6] kasbiy kompetentsiya tushunchasini, bir tomondan, amaliy kompetentsiya qarorida javobni belgilaydigan vakolat doirasi sifatida aniqlashga intiladi.-mansabdor shaxsning yozgi uyi. Boshqa tomondan, kasbiy kompetentsiya bilim, tajriba, zarur shaxsning qobiliyati, ya'ni ushbu doiraning o‘ziga xos yuzi tomonidan qobiliyat va haqiqat sifatida talqin etiladi. Bizning tadqiqotimiz davomida maktabgacha ta’lim muassasasi o‘qituvchisining kasbiy vakolati ostida biz unga berilgan dastur va maktabgacha ta’lim muassasasining psixologik - pedagogik jarayonida yuzaga keladigan maxsus vaziyatlarni engishga imkon beradigan umuminsoniy va o‘ziga xos kasbiy munosabatlarning umumiylikini tushunamiz, bunga yo‘l qo‘yib, u takomillashtirish, suverenitet, rivojlanish vazifalarini amaliy amalga oshirishga yordam beradi, uning umumiy va maxsus qobiliyatlari.

Asosiy qism. Ilmiy va uslubiy darajada muammoning harakati zamonaviy rivojlanish darajasida talab qilinadigan talablarga muvofiq o‘qituvchining mavjud bilimlarini, ko‘nikmalarini, kasbiy va qadriyat yo‘nalishini optimallashtirish va takomillashtirish orqali o‘qituvchilarning kasbiy kompetentsiyasini rivojlantirishni boshqarishga yo‘naltirilgan uslubiy faoliyatning bunday shakllarini izlash, ishlab chiqish va rivojlantirish zarurligini anglashdan kelib chiqadi. Bundan tashqari, muammoning dolzarbligi maktabgacha ta’lim tashkilotlarida kadrlarning yosh xususiyatlariga bog‘liq. Ko‘pgina bolalar bog‘chalari eksklyuziv kadrlar bilan maqtanishlari mumkin - ammo kompetentsiyaga asoslangan yondashuv doirasida allaqachon kasb-hunar ta’limi olgan yosh kadrlar, men jamiyatning ta’lim talablarini tushunaman va ushbu so‘rovlarni faol ravishda qondirishga tayyorman. Bugungi kunda maktabgacha ta’lim muassasalarida yigirma yildan ortiq tajribaga ega bo‘lgan ko‘plab “stajyor” o‘qituvchilar ishlaydi, ularning kasbiy ta’limi vakolatlar va kompetentsiyaga

asoslangan yondashuv haqida o‘ylamagan bir paytda yarim rivojlangan. Natijada, zamonaviy ta’lim talablari va maktabgacha tashkilot tomonidan ushbu maqsadlarni amalga oshirish imkoniyatlari o‘rtasida qarama-qarshilik mavjud. Bu qarama-qarshilik dialektik xususiyatga ega emas, chunki "yosh" maktabgacha yoshdagi bolalar, hatto vaqt, Davlat ta’lim standartlari va ta’lim vazirligi tomonidan belgilab qo‘yilgan o‘zgarishlarning zarurligini tushunsalar ham, o‘zlarining malakalarini o‘zgartirishga yoki oshirishga intilmaydilar. Ko‘pgina malakalilar maktabgacha ta’lim muassasasi hayotida nafaol ishtirok etishni afzal ko‘rishadi: uslubiy yig‘ilishlarda, ta’lim xizmatlari sifatini oshirishda, individual va umuman butun tashkilotning kasbiy o‘sish jaroyonida. Ushbu qarama-qarshilikni hal qilishga maktabgacha ta’lim muassasalari kadrlar salohiyatini boshqarishning uzluksiz tizimidagi tizimli jihatlardan biri bo‘lgan uslubiy ishlar yordam berishi mumkin.

Maktabgacha ta’lim muassasasidagi uslubiy ishlar o‘qituvchilarni o‘qitish jarayonini tashkil etishga qaratilgan bo‘lib, uning maqsadi bilimlarni kengaytirish va sifat jihatidan chuqurlashtirish, kasbiy ko‘nikmalarni rivojlantirish va shakllantirishdir, bu esa o‘qituvchining kasbiy kompetentsiyasini rivojlantirishni ta’minlaydi. Shunday qilib, sanab o‘tilgan barcha faktlar maktabgacha ta’lim o‘qituvchisining kasbiy mahoratini malakali boshqaruvga muhtoj bo‘lgan uyushgan jarayon sifatida uslubiy ishlarga tegishli.

Kasbiy kompetensiya zamonaviy o‘qituvchining asosiy xususiyatlaridan biri sifatida ajralmas xususiyatdir, shu jumladan kognitiv, faoliyat va narx tarkibiy qismlari, o‘qituvchining bevosita faoliyatida kasbiy va pedagogik funksiyalarni bajarishga tayyorligi va qobiliyati bilan belgilanadi, Shuning uchun E. F. Zeer aytganidek [7], samarali ishlash, bu kasbiy faoliyat. Pedagog kadrlarning kasb-hunar malakasini oshirish jarayoni quyidagi tamoyillarga asoslanadi.

1. Dolzarblik prinsipi, ya'ni nazariya va amaliyotning birligi, qonun hujjatlarini, zamonaviy maktabgacha ta’lim qoidalarini amaliy amalga oshirish, jamiyatning zamonaviy tartibini hisobga olish, o‘qituvchi shaxsining ijtimoiy kuchiga e’tibor berish, muammolarni hisobga olishdan iborat.

2. Pedagogning kasbiy kompetentsiyasini oshirishning butun tizimini zamonaviy ilmiy yutuqlarga muvofiqlashtirishga qaratilgan ilmiy tamoyil.

3. Tizimlilik prinsipi, uslubiy ishlarni yaxlit kompleks chora-tadbirlar sifatida amalga oshirish.

4. Uzluksizlik prinsipi uslubiy ishning uzluksiz ta’lim tizimining bir qismiga aylanishini oldindan belgilab beradi, bu o‘qituvchilarning turli shakllari bilan har tomonlama qamrab olinishi bilan tavsiflanadi.

5. Qulay ish sharoitlarini yaratish prinsipi, axloqiy, psixologik, gigienik, o‘qituvchi faoliyatida erkinligining mavjudligi.

6. O‘qituvchilarning doimiy o‘zini o‘zi shakllantirish prinsipi.

7. Ijodkorlik prinsipi-uslubiy ishning ijodiy tabiati.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Maktabgacha ta'lim muassasasining kadrlar salohiyatini boshqarish bo'yicha tadqiqotlarning tajriba-sinov ishlari Namangan viloyati Chortoq tumani 17-sonli maktabgacha ta'lim tashkilotida olib borildi. Bu muassada turli rahbar lavozimlarda direktor, direktor o'rinbosari, logoped, psixolog hamda til o'qituvchisi, musiqa rahbari, jismoniy tarbiya yo'riqchisi va tarbiyachilar bo'lib 45 nafar pedagog jamoa ishlaydi.

O'qituvchilarning kasbiy kompetentsiyasi darajasi to'g'risida ma'lumot olish uchun uchun tadqiqotlari asosida ishlab chiqilgan kasbiy kompetentsiya shkalasi ishlatilgan. Buning uchun maktabgacha ta'lim muassasasi o'qituvchilari uchun "mutaxassis portreti" so'rovnomasi o'tkazildi. Kasbiy kompetentsiya darajasini o'rganish quyidagi natijalarni ko'rsatdi: 24% kasbiy malakaning past darajasiga ega edi; 52% – o'rtacha daraja; 24% – yuqori daraja. Bundan tashqari, kadrlar tarkibi va uning kasbiy vakolatlarini tahlil qilish quyidagi natijalarni berdi: maktabgacha ta'lim muassasasida kadrlar o'qituvchilar bilan to'liq to'ldirilganligi qayd etilgan, o'qituvchilarning 80 foizi oliy ma'lumotga ega, qolganlari esa o'rta maxsus ma'lumotga ega; 33 foizi malaka toifasiga, 53 foizi birinchi malaka toifasiga ega; 14 foizi yangi ishga qabul qilinganlardir, mavjud bo'lmagan toifalar; kvalifikatsiyani oshirish kurslari o'z vaqtida 42% dan o'tdi, 58% uch yildan ortiq kurslardan o'tmadi. Olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatdiki, o'quv jarayonida o'qituvchilar bolalar bilan ishlashning an'anaviy usullari foydalanishdi, zamonaviy texnologiyalar va o'z faoliyatini tashkil etish usullariga etarlicha e'tibor bermaydilar. Uslubiy yordamni tashkil etish orqali ta'lim jarayonini boshqarish zarurati ko'pchilik o'qituvchilar (60% dan ortig'i) tomonidan bildirilgan,. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim muassasasining kasbiy malakasini oshirish uchun tegishli sharoitlar, shakllar va boshqaruv usullarini izlash zarurligini aniqladi. Maktabgacha ta'lim o'qituvchisining kasbiy kompetentsiyasi tarkibida ko'rsatilgan komponentlarga muvofiq biz kadrlarning kasbiy vakolatlarini oshirishga qaratilgan tadbirlarni ishlab chiqdik va amalga oshirdik. Birinchidan, maktabgacha ta'lim muassasasining uslubiy kabinetida kognitiv, jismoniy, ijtimoiy-kommunikativ, badiiy-estetik rivojlanish, shuningdek maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik ta'limi bo'yicha uslubiy, didaktik va vizual materiallar tizimlashtirildi, shu bilan uni o'z faoliyatini yaxshilash uchun kadrlar tomonidan foydalanish imkoniyati yaratildi[8]. O'qituvchilarning kasbiy kompetentsiyasining kognitiv tarkibiy qismini rivojlantirish maqsadida maktabgacha ta'lim muassasalari rahbarlari va metodologiyalari tomonidan maktabgacha ta'limning zamonaviy tendentsiyalari bilan tanishish orqali o'qituvchilarning kasbiy malakasini oshirishni boshqarish bo'yicha chora-tadbirlar guruhi o'tkazildi. Tadbirlarni amalga oshirish jarayonida "biznes imidji va pedagoga etikasi", "o'qituvchining ish dasturi", "o'qituvchining kasbiy standartini joriy etish" kabi axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda maslahat berish kabidan foydalanildi., "Savodxonlik" jihatdan to'g'ri nutq tarbiyalandi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqini rivojlantirish: muammolar, echimlar" mavzudagi tadbiri amalga oshirish o'qituvchilarning amaliy va nazariy bilimlari darajasini faol ravishda oshirishga yordam beradi. Pedagog kengashini o'tkazishning og'zaki shakllariga yondashuvni takomillashtirish muhim ahamiyatga ega bo'ldi, muammoni taqdim etish usullari

o‘zgartirildi, uni birgalikda ko‘rib chiqish va kollegial qaror qabul qilishga kelishildi. Pedagoglar tomonidan eng ko‘p talab qilinadigan munozaralar, davra suhbatlari edi. Lekin, kengash yig‘ilishlarini o‘tkazish shaklidagi tadbirlarni tashkillashda qiyinchiliklarga duch kelindi: ko‘pincha o‘zlarining fikrlarini bildirishdan bosh tortishdi va taklif qilingan qarorga rozi bo‘lishni afzal ko‘rishdi. Kognitiv komponentning rivojlanishi, shuningdek, bolalar bog‘chasi rahbariyati va metodisti tomonidan malaka oshirish kurslarida qatnashish, kasb-hunar ta‘limi oliy o‘quv yurtlarida kasbiy qayta tayyorlash, attestatsiya toifasini oshirish orqali o‘qituvchilar tomonidan o‘zlarining kasbiy aloqalarini oshirish uchun faol rag‘batlantirish va yo‘naltirishda namoyon bo‘ldi. Keyingi tadbirlar guruhi o‘qituvchining kasbiy kompetentsiyasining faoliyat komponentini rivojlantirishga qaratilgan. Faoliyat komponenti ta‘lim va o‘quv jarayonini tashkil etishni nazarda tutadi, bu erda etakchi rol ko‘p qirrali va ko‘p yo‘nalishli faoliyatga, o‘quvchining yaxlit shaxsini shakllantirish usuliga beriladi. Maktabgacha ta‘lim muassasasi jamoasini rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlari asosida yangilangan o‘quv jarayoni tizimini yaratish maqsadida amaliyotda o‘quvchilarning ota-onalari uchun o‘qituvchilar va mutaxassislarning uzluksiz ta‘lim faoliyatini ochiq ko‘rib chiqish kabi uslubiy faoliyat shakllari qo‘llanildi: Jumladan, “Eng yaxshi dizayn” tanlovlari va “yashil bog” tadbirlari. Bundan tashqari, o‘qituvchilar tomonidan davlat ta‘lim standartiga muvofiq rivojlanayotgan fan va fazoviy muhitni yaratish bilan bog‘liq bo‘lgan bir guruh tadbirlar o‘tkazildi, bu o‘quvchilarni faol kognitiv faoliyatga jalb qilishga imkon beradi. Guruhda bolalarni rivojlantirish markazlari tashkil etildi: chochap o‘yinlar; stol va bosma o‘yinlar; kitoblar va rasmlar albomlar markazi; dizayn markazi; badiiy faoliyat markazi; tadqiqot va eksport mentaliteti markazi; audio va video markaz; "yog‘och o‘yinchoq" ko‘rgazma markazi; tabiat markazi; musiqa asboblari markazi va hokazo.

Xulosa

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, kadrlarni boshqarishsiz maktabgacha yoshdagi bolalar muassasasi kadrlarining imkoniyatlarini aniq va samarali tashkil etishni talab qiladigan murakkab jarayondir. Maktabgacha ta‘lim muassasasi kadrlarining salohiyatini boshqarishning asosi maktabgacha ta‘lim muassasasi o‘qituvchisining kasbiy mahoratini oshirishdir. O‘qituvchining kasbiy mahoratini oshirishni boshqarish maktabgacha ta‘lim muassasasida olib borilayotgan uslubiy ishlar orqali amalga oshiriladi. Ushbu xulosalar Namangan viloyati Chortoq tumani 17-sonli maktabgacha ta‘lim muassasasida o‘tkazilgan tadqiqotlar bilan tasdiqlanadi, bu erda kadrlar salohiyatini boshqarish bo‘yicha uslubiy chora - tadbirlarni amalga oshirish natijasida pedagoglar maktabgacha ta‘lim muassasasida kasbiy malaka darajasi oshdi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Идрисс К., Салахова Э. К. Диагностика кадрового потенциала сферы образования Кот-д Ивуар: проблемы и решения // Символ науки. – 2017. – № 2 (1). – С. 72–80.
2. Ильенко Л. И. Теория и практика управления методической работой в

образовательном учреждении. – М. : АРКТИ, 2003. – 90 с.

3. Байденко В. М. Компетенции в профессиональном образовании (К освоению компетентностного подхода) // Высшее образование в России. – 2004. – № 11. – С. 3–13.

4. Белкин А. С., Нестеров В. В. Педагогическая компетентность :

учеб. пособие. – Екатеринбург : Учебная книга, 2003. – 188 с

5. Никандров Н. Д., Грохольская О. Г., Анисимов В. В. Общие основы педагогики : учеб. для вузов. – М. : Просвещение, 2006. – 576 с.

6. Зимняя И. А. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования // Эксперимент и инновации в школе. – 2009. – № 2. – С. 7–15.

7. Зеер Э. Ф. Компетентностный подход к образованию // Образование и наука. – 2005. – № 3 (33). – С. 27–40.

8. Веселова Т. Б. Совершенствование методической работы с педагогическими кадрами ДОУ. – СПб. : ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2012. – 96 с.